

УДК 657.471-021.411:658.1

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-1-4>

СУТНІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

Н. С. ПЕДЧЕНКО

доктор економічних наук, професор;

Л. В. ТІТЕНКО

кандидат економічних наук;

А. І. МІЛЬКА

кандидат економічних наук, доцент;

О. В. АРТЮХ-ПАСЮТА

кандидат економічних наук, доцент;

Ю. А. ТІТЕНКО

студентка,

Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Анотація. Мета статті полягає у формуванні сучасного розуміння сутності та економічного змісту витрат підприємства на основі еволюційного підходу. **Методика дослідження.** У статті використані такі методи дослідження як метод еволюційного пошуку, метод часових відмінностей, логічного узагальнення, наукової абстракції, структурного аналізу, аналітичного групування. **Результати.** За результатами дослідження сформовано сучасне розуміння сутності та економічного змісту витрат підприємства на основі еволюційного пошуку та дослідження часових відмінностей. В статті запропоновано розмежування понять «витрати» та «затрати» і наведено авторське трактування категорії «витрати підприємства» як кількості використаних ресурсів, що були задіяні у процесі діяльності підприємства та відтворені в грошовому вимірнику для отримання прибутку, а також нарахування зобов'язань перед кредитором та бюджетом. В основі такого трактування приведено групування наукових підходів за ключовими аспектами їх трактування, а саме визначення поняття витрати через їх ототожнення із собівартістю, із затратами, з ресурсами через еволюцію у часовому вимірі. З метою поглиблення сучасного розуміння сутності та економічного змісту витрат підприємства в статті досліджено відмінності між поняттями «витрати» та окремими видами витрат, на основі різних класифікаційних ознак. Доведено, що управління підприємством та його результативність залежить від особливості управління як витратами загалом так і його окремими складовими. **Практична значущість результатів дослідження.** Результати дослідження дозволять поліпшити якість управління підприємством на основі ефективної політики формування його доходів, витрат та прибутку.

Ключові слова: сутність, економічний зміст, витрати, затрати, ресурси, підприємство, еволюція поглядів, сучасний підхід, класифікація.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах господарювання отримання прибутку та його сталі нарахування є метою діяльності суб'єкта ринкової економіки. Досягнення цієї мети не можливе без обліку, аналізу та аудиту доходів та витрат на підприємстві, оскільки саме доходи та витрати є стимулятором або дестимулятором у формуванні прибутку і основою для ціноутворення товарів, готової продукції, робіт та послуг. Тому науковий аналіз сутності витрат як чинника зниження доходності підприємства є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розкриття сутності «витрат» як економічної категорії досліджували провідні вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: А. С. Бакаєв, П. С. Безруких, Ф. Ф. Бутинець, Н. Д. Врублевський, С. Ф. Голов, Е. Дербін, В. А. Дерій,

Т. В. Дідоренко, Р. Ентоні, В. П. Завгородній, З. М. Задорожний, К. Р. Макконел, М. І. Маниліч, К. Маркс, Л. В. Нападовська, О. І. Павликівська, Дж. Ріс, О. В. Родіна, В. К. Скляренко, М. І. Скрипник, В. В. Сопко, Н. М. Ткаченко, В. Є. Труш, Г. Фандель, Ч. Т. Хорнгрен, Э. Чемберлін, Н. А. Чернобривая, М. Г. Чумаченко. Віддаючи належне цінності наукових здобутків з означеної проблематики, вважаємо за потрібне ідентифікувати основні чинники формування витрат підприємства та поглибити економічний зміст вказаної категорії.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у формуванні сучасного розуміння сутності та економічного змісту витрат підприємства на основі еволюційного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових

результатів. Науковий аналіз пропонуємо розпочати з аналізу існуючих підходів до трактування економічної сутності категорії «витрати», розмежування понять «витрати» та «затрати» і наведення авторського трактування категорії «витрати підприємства». Категорія «витрати» широко використовується як вітчизняними, так і у зарубіжними науковцями у галузі економіка. Пропонується розпочати з класиків. К. Маркс пропонується визначати витрати як «це сукупність засобів виробництва, необхідної праці, робочої сили, використаних у виробничому процесі, на основі цього визначається вартість виробництва і реалізації товару для підприємства» [13]. Отже, в марксистській теорії витрати показані з різних сторін і тенденцій їх розвитку.

Е. Чемберлін наголошує, що «витрати виробництва включають всі витрати, необхідні для створення товару (послуги), доставки його споживачеві в стані, придатному для задоволення потреб, а витрати збуту складаються з витрат, основною метою яких є створення ринку або попиту на продукт» [25, с. 170].

Пропонуємо наступні наукові підходи до визначення сутності «витрати», а саме:

– витрати – це «спожиті ресурси чи витрачені кошти для одержання бажаного результату» [22, с. 39];

– виробничі витрати – це витрати, що призводять до виникнення (збільшення) активу, а саме – незавершеного виробництва [3, с. 3];

– витрати – це виплати, які підприємство повинно здійснити, або ті доходи, котрі воно повинно забезпечити постачальнику ресурсів для того, щоби відволікти ці ресурси від використання в альтернативних виробництвах [11];

– витрати – це спожиті в процесі виробництва засоби виробництва, які втілюють у собі минулу працю (сировина матеріали, паливо тощо), і засоби праці (будівлі, споруди, машини та устаткування) у формі амортизації, що переносять свою вартість на заново створений продукт [21, с. 215];

– витрати – це сукупність використаних у процесі основної та іншої звичайної діяльності ресурсів, виражених у вартісних вимірниках, обрахованих за прийнятими в галузі правилами і мотивованих цілями отримання прибутку, а також зменшення зобов'язань підприємства перед бюджетом, банками та іншими кредитором [29].

Наведені підходи дозволяють однозначно охарактеризувати витрати як економічну категорію, пов'язану з бажаним результатом, доходом, незавершеним виробництвом, ресурсом, амортизацією, що символізує спожиті ресурси, виплати, витрачені кошти. Вартує також відзначення, що в наведених підходах акцент зміщено на матеріальній складовій (спожиті ресурси, витрачені кошти, витрати активу, виплати, спожиті засоби виробни-

цтва, спожиті засоби праці), проте в сучасних підходах до ідентифікації витрат мова йде не лише про матеріальні відшкодування, але і про відшкодування витрат на оплату праці працівників та нарахування на неї.

Як продовження до розкриття дефініції витрат, наведемо науковий підхід М.І. Скрипник, котра розмежує оплату коштів за використані ресурси, і не відносить цю оплату до витрат, та витрати коштів, що оплачує суб'єкт господарювання для забезпечення безперервності та результативності ведення фінансово-господарської діяльності. Такі витрати не впливають безпосередньо на фінансовий результат, а вплив на прибуток можна прослідкувати лише при списанні оборотних активів на виробництво. Списання необоротних активів у вигляді амортизації, що частинами переносить вартість основних фондів на готову продукцію, за умови їх використання в процесі виробництва, або списання на фінансовий результат при розрахунку прибутку чи збитку за вказаний період [19, с. 164].

Через високу наукову популярність до розкриття сутності поняття витрати у економічній літературі приведемо групування визначень за ключовими аспектами їх трактування. Першим блоком пропонуємо визначення поняття витрати через їх ототожнення із собівартістю (таблиця 1).

Наукові погляди на економічну сутність категорії витрат наведені в часовому вимірі та спостерігається еволюція підходів до їх визначення: від витрат ресурсів, виражених у грошовій формі (Р. Ентоні та Дж. Ріс, 1993 р.), витраченої праці та використаних засобів виробництва й предметів праці (В.П. Завгородній, 1997 р.), через розмежування процесів закупівлі сировини, матеріалів і понесення інших витрат виробництва та процесу безпосереднього випуску готової продукції (А. С. Бакаєв, П. С. Безруких та Н. Д. Врублевський, 2002 р.), до грошового вираження обсягів ресурсів, використаних в процесі виробництва (Ф. Ф. Бутинець, 2012 р.), витрати – це витрати виробництва, які формують виробничу собівартість продукції, варто визначити як вартісний вираз спожитих ресурсів на її виробництво (Т. В. Дідоренко 2015 р.). Наведені підходи об'єднує грошове вираження витрат та спрямованість на досягнення конкретних цілей або конкретної мети.

Другим блоком наведемо визначення поняття витрати через їх ототожнення із затратами (таблиця 2).

Спостерігається еволюція наукових поглядів на економічну сутність категорії витрат через ототожнення їх із затратами. Наведемо основні підходи до їх визначення, а саме: витрати пропонується розглядати як вартість, що дорівнює витратам на придбання ресурсів, а затрати – як ресурси (Е. Дербін, 1997 р.). У наступному випадку

Таблиця 1

Наукові погляди на економічну сутність категорії витрат через їх ототожнення із собівартістю

Визначення	Автор
Собівартість (або витрати) є вираженою у фінансових ресурсах обсягами ресурсів, використаних для досягнення бажаних цілей, тобто витрати визначаються використанням ресурсів, що мають бути виражені у грошовому вираженні під конкретну мету.	Р. Ентоні та Дж. Піс [28]
В процесі виробництва продукції витрачається жива праця, експлуатуються засоби виробництва та використовуються предмети праці. Усі витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції, товарів, робіт та послуг, що виражені в грошовому еквіваленті, формують собівартість продукції, товарів, робіт та послуг.	В. П. Завгородній [8, с. 375]
Час здійснення витрат виробництва не збігається з часом випуску продукції. Витрати виробництва показують первісне споживання ресурсів, а собівартість продукції – кінцевий результат процесу виробництва.	А. С. Бакаєв, П. С. Безруких та Н. Д. Врублевський [1, с. 254]
Витрати виробництва – це грошове відображення обсягів ресурсів, використаних в процесі виробництва, та розмір яких безпосередньо відноситься на конкретний вид продукції. Ці поточні витрати обліковуються та плануються як собівартість продукції.	Ф. Ф. Бутинець [2, с. 13]
Витрати – це витрати виробництва, які формують виробничу собівартість продукції і визначаються як вартісне відображення використаних ресурсів на її виробництво.	Т. В. Дідоренко [7, с. 78]

витрати – це «затрати у вартісному вимірі», коли «затрати – це участь факторів виробництва у виробничому процесі ...» (Г. Фандель, 2000 р.). Також витрати вживаються стосовно витрат за їх цільовим призначенням, що рівнозначно, на нашу думку, поняттю собівартість продукції. Затрати співвідносять із витратами за їх економічними елементами (О. І. Павликівська, 2002 р.).

Пропонується «затрати» пов'язувати з формуванням собівартості продукції (робіт, послуг), а витрати – зі зменшенням економічної доцільності протягом планового періоду або зі збільшенням поточних зобов'язань підприємства (Л. В. Нападівська, 2004 р.). Як процес перетворення грошей на ресурси ідентифікують у наступному науковому джерелі поняття витрати, коли затрати розкривають через використання «різних за своїм характером речовин і сил природи» (В. В. Сопко, 2006 р.). Пропонуються визначення затрат як грошову оцінку витрат матеріальних та нематеріальних ресурсів на виробництво та реалізацію продукції, товарів, робіт та послуг за певний проміжок часу, а під витратами розуміються затрат за певний проміжок часу (В. К. Скляренко, 2007 р.).

З. В. Задорожній пропонує розуміти витрати як зменшення економічної доцільності через вибуття активів або збільшення зобов'язань, а затрат як грошове вираження матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, задіяних у процесі фінансово-господарської діяльності з метою отримання бажаної вигоди (З. В. Задорожній, 2007 р.).

У вітчизняній економічній науці використовується термін «витрати», а поняття «затрати» вживається лише тоді, коли йдеться про затрати конкретного часу, матеріалів, реальних коштів на придбання цінностей (В. А. Дерій, 2009 р.).

В доповнення, затрати пов'язані з чинниками, що формують результати фінансово-господарської діяльності, а витрати пов'язані з фінансовими аспектами такої діяльності (М. І. Маниліч та О. В. Миронюк, 2012 р.).

Третім блоком наведемо визначення поняття витрати через їх порівняння з ресурсами.

Еволюціонували також і наукові погляди та визначення витрат через їх зіставлення з ресурсами: витрати як спожиті ресурси або гроші (Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Фостер, 1995 р.), або витрати як обсяг спожитих ресурсів (М. Г. Грещак, 2002 р.). Також є подібні визначення: витрати – це спожиті ресурси і використані фактори виробництва, що перебувають на обліку, відтворені у грошовому еквіваленті, а також долучені до процесу фінансово-господарської діяльності для отримання бажаної мети (О. В. Родіна, 2017 р.), витрати – це грошове відтворення вартості матеріальних, трудових, фінансових, природних, інформаційних та інших видів ресурсів на виробництво і реалізацію продукції, товарів та послуг за фіксований проміжок часу (Н. А. Чернобривая, 2018 р.).

Слід звернути увагу на те, що можуть відрізнятися не тільки поняття «витрати», а також і види витрат, які відрізняються завдяки класифікаційним ознакам (таблиця 4).

Давайте детальніше розглянемо визначення та види витрат. Відповідно до класифікаційних ознак наведених у таблиці, витрати за впливом на фінансові результати поділяються на невичерпані витрати, під якими розуміють нарощення зобов'язань або списання активів у процесі ведення поточної фінансово-господарської діяльності для отримання доходів майбутніх періодів, або на вичерпані як нарощення зобов'язань або списання активів у процесі поточної фінансово-

Таблиця 2

Наукові погляди на економічну сутність категорії витрат через їх ототожнення із затратами

Визначення	Автор
Затрати є синонімом поняття «ресурси», а ресурси є факторами виробництва – благами, необхідними для виробництва інших благ, тобто це капітал, праця, природні ресурси, а витрати – це вартість, що кількісно дорівнює витратам на придбання ресурсів.	Е. Дербін [5, с. 72]
Витрати (Kosten) – це «затрати факторів виробництва у вартісному вимірі». Згодом цей вчений дав і визначення терміну «затрати». Він розглядає їх як «участь факторів виробництва у виробничому процесі шляхом їх поглинання або часткової віддачі виробничого потенціалу».	Г. Фандель [23, с. 460]
Витрати вживаються стосовно витрат за їх призначенням, що рівнозначно поняттю собівартості продукції і незавершеного виробництва в розрізі кількісних статей. Затрати співвідносять із витратами за економічними елементами.	О. І. Павликівська [15]
«Затрати» безпосередньо пов'язані з формуванням собівартості продукції (робіт, послуг) у процесі господарської діяльності, а під витратами слід розуміти зменшення економічної вигоди протягом звітного періоду або збільшення зобов'язань підприємства, що веде до зменшення капіталу.	Л. В. Нападовська [14, с. 64]
Витрати – процес перетворення грошей на ресурси діяльності, а затрати – це загальноекономічне поняття, що характеризує використання різних за своїм характером і властивостями речовин і сил природи у процесі господарювання.	В. В. Сопко [20, с. 241], [20, с. 282]
Затрати – це грошова оцінка вартості матеріальних, трудових, фінансових, природних інформаційних та інших видів ресурсів на виробництво й реалізацію продукції за певний період часу. Витрати – це затрати певного періоду часу, документально підтверджені, економічно виправдані (обґрунтовані), такі, що повністю перенесли свою вартість на реалізовану за цей період продукцію. На відміну від затрат, витрати не можуть бути віднесені до активів підприємства. Вони відображаються при розрахунку прибутку підприємства у звіті про фінансові результати.	В. К. Скляренко [18]
Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які зумовлюють зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками). Затрати – це грошовий вираз матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, використаних у процесі такої діяльності з метою отримання економічної вигоди за винятком оплати рахунків постачальників, різних кредиторів за отримані виробничі запаси, товари, послуги, перераховані авансові платежі тощо.	З. В. Задорожній [9]
У вітчизняній економічній науці доречно використовувати термін «витрати». Поняття «затрати» можна вживати лише тоді, коли йдеться про затрату конкретного часу (людино-днів, людино-годин), матеріалів (кілограмів, центнерів, тонн, одиниць тощо), реальних грошей на придбання товарно-матеріальних цінностей.	В. А. Дерій [6, с. 23]
Поняття «затрати» пов'язане з чинниками, що впливають на результати виробничої діяльності того або іншого суб'єкта господарювання, а поняття «витрати» – з фінансовими аспектами даного виду діяльності. Таким чином, якщо розглядати поняття «затрати» і «витрати» з точки зору двох ознак: чинників виробництва і кінцевого результату, – то поняття «витрати» є більш загальним і включає в себе поняття «затрати», оскільки вплив на кінцевий результат здійснюється за допомогою використання певної кількості як виробничих, так і невиробничих чинників.	М. І. Маниліч та О. В. Миронюк [12]

господарської діяльності для отримання доходів звітного періоду.

За такою класифікаційною ознакою як відношення до періоду виробництва, витрати поділяються на витрати на продукцію як такі, що відносяться до окремого продукту й утримують як актив у запасах до часу, коли товари будуть реалізовані, та на витрати за період (діяльність), що не пов'язані з конкретною продукцією, і розглядаються як витрати спожиті в періоді (витрати на зберігання і реалізацію продукції).

Щодо віднесення витрат на собівартість продукції, то витрати поділяються на прямі, що безпосередньо відносяться на виробництво конкретної

продукції та непрямі, що пов'язані з виробництвом декількох видів продукції.

За відношенням до технологічного процесу витрати пропонується поділяти на основні витрати – це сукупність прямих витрат на виробництво продукції та накладні витрати, які пов'язані з управлінням та обслуговуванням виробництва.

Взявши за основу наступну класифікаційну ознаку, а саме сферу виникнення, то витрати поділяються на виробничі, які безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції (робіт, послуг) та невиробничі, які опосередковано належать до процесу виробництва і пов'язані з управлінням виробничим процесом і реалізацією продукції (робіт, послуг).

Таблиця 3

Наукові погляди на економічну сутність категорії витрат через їх порівняння із ресурсами

Визначення	Автор
Під витратами розуміють спожиті ресурси або кошти, що потрібно витратити за придбання товарів, робіт та послуг.	Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Фостер [24]
Обсяг спожитих ресурсів підприємства у грошовому вираженні для досягнення бажаної мети – це витрати підприємства.	М. Г. Грещак [4]
Витрати – це усі спожиті ресурси і використані фактори виробництва, що перебувають на обліку, виражені у грошовому еквіваленті, а також використані в процесі фінансово-господарської діяльності для отримання бажаного ефекту і потрібні для його аналізу, прийняття управлінського рішення на його основі, та є внутрішнім ціноутворюючим чинником.	О. В. Родіна [17, с. 1182]
Витрати – це грошове вираження оцінки вартості матеріальних, трудових, фінансових, природних, інформаційних та інших видів ресурсів на виробництво і реалізацію продукції за певний проміжок часу.	Н. А. Чернобривая [26, с. 196]

Таблиця 4

Класифікаційні ознаки витрат

Ознаки	Види
За впливом на фінансові результати	Невичерпані
	Вичерпані
За відношенням до періоду виробництва	Витрати на продукцію
	Витрати за період (діяльність)
За способом віднесення на собівартість продукції	Прямі
	Непрямі
За відношенням до технологічного процесу	Основні
	Накладні
За сферою виникнення	Виробничі
	Невиробничі
За відношенням до обсягу виробництва	Постійні
	Змінні
Залежно від впливу на прийняття рішень	Релевантні
	Нерелевантні
Для оцінювання різних альтернативних варіантів рішень	Дійсні (реальні)
	Можливі (уявні)
За способом визначення собівартості додаткової одиниці продукції	Маржинальні
	Середні
За ступенем контролю і регулювання	Контрольовані (регульовані)
	Неконтрольовані (нерегульовані)

Джерело: [10]

За відношенням до обсягу виробництва, витрати вартує ідентифікувати як постійні витрати, розмір яких не змінюється за певний період залежно від зміни обсягу виробництва, та змінні витрати, загальна сума яких змінюється прямо пропорційно обсягу виробництва.

За такою класифікаційною ознакою як залежність від впливу на прийняття рішень, витрати поділяються на релевантні, тобто очікувані в майбутньому витрати, які будуть відрізнятися залежно від альтернативи, вибраної в певних ситуаціях через різницю, що виникає внаслідок прийнятого рішення, та нерелевантні витрати, які будуть однакові для всіх альтернатив.

За наявністю та оцінюванням різних альтернативних варіантів рішень, витрати поділяються

на дійсні(реальні), які передбачають реальну сплату грошей або використання інших активів та можливі(уявні), що вказують на втрачену вигоду, якщо вибір одного напрямку дії вимагає відмовитися від альтернативного рішення.

Щодо способу визначення собівартості додаткової одиниці продукції, витрати поділяються на маржинальні, що використовуються на виробництво додаткової продукції та середні, що розраховуються як середньоарифметичне значення витрат та відносяться до виробництва продукції.

За умови, що класифікаційною ознакою є рівень контролю і регулювання, то витрати поділяються на контрольовані(регульовані), які знаходяться в межах контролю керівника, які він може регулювати і на які може впливати, та неконтр-

ольовані (нерегульовані), що знаходяться поза межами контролю керівника, які він не може регулювати і на які не може впливати.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. У результаті дослідження наукових підходів вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів на визначення поняття «витрати» можна зробити такий висновок, що витратами є кількість використаних ресурсів, що були задіяні у процесі

діяльності підприємства та відтворені в грошовому вимірнику для отримання прибутку, а також наращення зобов'язань перед кредиторами та бюджетом.

Вважаємо за доцільне, що подальший розвиток еволюційного підходу в ідентифікації економічної змісту та сутнісного розуміння категорії витрат дозволить підвищити ефективність управління підприємством на основі ефективної політики формування його доходів, витрат та прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакаев А. С., Безруких П. С., Врублевский Н. Д. Бухгалтерский учет : учебник ; под. ред. П. С. Безруких. – [4-е изд., перераб. и доп.]. Москва : Бухгалтерский учет, 2002. 719 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. *Проблеми теорії та методології Бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*, 2012. № 1. С. 11–18.
3. Голов С. Ф. Чи перешкоджає П(с)БО 16 «Витрати» економічній роботі на підприємстві? *Бухгалтерський облік і аудит*, 2007. № 5. С. 3–10.
4. Грещак М. Г., Коцюба О. С. Управління витратами : навчально-методичний посібник; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. Київ : КНЕУ. 2002. 131 с. ISBN 966-574-390-2.
5. Дербін Е. Ф., Кілієвич О. І. Економічна теорія і державний сектор: теорія, практика, термінологія, джерела : навч. посіб., Київ : УАДУ при Президентові України, 1997. 108 с.
6. Дерій В. А. Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, Екон. думка», 2009. 272 с.
7. Дідоренко Т. В. Сутність витрат як об'єкта бухгалтерського обліку *Молодий вчений*. 2015. № 1. С. 78–82.
8. Завгородній В. П., Савченко В.Я. Бухгалтерський облік, контроль і аудит в умовах ринку. 2-ге вид. Київ : Фірма «ДІКсі», 1997. 832 с.
9. Задорожний З.-М. В. Внутрішньогосподарський облік у будівництві: методологія і організація : дис. д-а екон. наук: 8.00.09. Тернопіль, 2007.
10. Класифікація витрат. URL: https://pidru4niki.com/1640011644001/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/klasifikatsiya_vitrat.
11. Макконел К. Р., Кемпбелл Р., Брю С.Л. Экономика: Принципы, проблемы и политика. Москва : Республика, 1992. 1040 с.
12. Маниліч М. І., Миронюк М.І. Собівартість продукції: теоретичний аспект URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpen/2012_8/01SPTA.pdf.
13. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Процесс обращения капитала: в 3 т. под ред. Ф. Энгельса. Москва : Политгиздат, 1988. Т. II, кн. 2. 654 с.
14. Нападовська Л. В. Управлінський облік : підручник Київ : Книга, 2004. 544 с.
15. Павликівська О. І. Облік і аудит виробничих витрат (на прикладі підприємств цукрової промисловості): дис. канд. екон. наук: 08.06.04. Тернопіль, 2002. 253 с.
16. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». URL: <http://buhgalter911.com>.
17. Родіна О. В. Сучасні підходи до визначення сутності категорії «витрати» *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. № 9. С. 1181–1186.
18. Скляренко В. К. В чем раз ница между затратами, расходами и издержками. URL: http://www.elitarium.ru/2007/10/30/zatraty_raskhody_izderzhki.html.
19. Скрипник М. І. Сутність витрат як економічної категорії *Вісник ЖДТУ. Серія: «Економічні науки»*, 2009. Вип. 4 (50). С. 159–165.
20. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 526 с.
21. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський облік на підприємствах з різними формами власності : навчальний посібник. Київ : А.С.К., 1997. 512 с.
22. Труш В. Є., Чебан Т. М., Степанович Н. Я. Управлінський облік : навч.-метод. Посібник Київ : Кондор, 2007. 296 с.
23. Фандель Г. Теорія виробництва і витрат Київ : Таксон, 2000. 520 с.
24. Хорнгрен Ч. Т., Фостер Дж. Бухгалтерский учет: управленческий аспект. Москва : Финансы и статистика, 1995. 416 с. ISBN 5-279-01212-2.
25. Чемберлин Э. Теория монополистической конкуренции (Реориентация теории стоимости). Москва : Экономика, 1996. 351 с.
26. Чернобровая Н. А. Методологические основы применения понятий затрат, расходов, издержек в теории и на практике. *Балтийский экономический журнал*. 2018. № 2. С. 195–206.
27. Чумаченко М. Г., Белоусова І. Економічна робота на підприємстві та П(с)БО 16 «Витрати». *Бухгалтерський облік і аудит*. 2007. № 3. С. 13–16.
28. Энтони Р., Рис Дж. Учет: ситуации и примеры. Москва : Финансы и статистика, 1993. 558 с.
29. Фаріон В. Я. Сутність витрат як економічної категорії. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2013. Вип. 1 (49). С. 44–47.

REFERENCES

1. Bakaev A. S., Bezrukykh P. S., Vrublevskiy N. D. (2002) *Bukhhalterskiy uchet* : uchebnyk; pod. red. P. S. Bezrukykh. [4-e yzd., pererab. y dop.]. Moscow: Bukhhalterskiy uchet. 719 p.
2. Butynets' F. F. (2012) Vytraty vyrobnytstva ta ikh klasyfikatsiia dlia potreb upravlinnia. *Problemy teorii ta metodolohii Bukhhalters'koho obliku, kontroliu i analizu*. № 1. P. 11–18.
3. Holov S. F. (2007) Chy pereshkodzhaie P(s)BO 16 «Vytraty» ekonomichnij roboti na pidpriemstvi? *Bukhhalters'kyj oblik i audyt*. № 5. P. 3–10.
4. Hreschak M. H., Kotsiuba O. S. (2002) *Upravlinnia vytratamy* : navchal'no-metodychnyj posibnyk; Min-voosvity i nauky Ukrainy, KNEU. Kiev: KNEU. 131 p. ISBN 966-574-390-2.
5. Derbin E. F., Kiliievych O. I. (1997) *Ekonomichna teoriia i derzhavnyj sektor: teoriia, praktyka, terminolohiia, dzherela* : navch. posib. Kiev: UADU pry Prezydentovi Ukrainy. 108 p.
6. Derij V. A. (2009) *Vytraty i dokhody pidpriemstv u system obliku ta kontroliu* : monohrafiia Ternopil' : TNEU, Ekon. dumka». 272 p.
7. Didorenko T. V. (2015) Sutnist vytrat yak objekta bukhhalterskoho obliku *Molodyi vchenyi*. № 1. P. 78–82.
8. Zavorodnij V. P., Savchenko V. Ya. (1997) *Bukhhalters'kyj oblik, kontrol' i audyt v umovakh rynku*. 2-he vyd. Kiev: Firma «DIKSI». 832 p.
9. Zadorozhnyj Z.-M. V. (2007) *Vnutrishn'ohospodars'kyj oblik u budivnytstvi: metodolohiia i orhanizatsiia* : dys.. d-a ekon. nauk: 8.00.09 Ternopil'.
10. *Klasyfikatsiia vytrat*. Available at: https://pidru4niki.tsom/1640011644001/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/klasyfikatsiia_vytrat.
11. Makkonel K. R., Kempbell R., Briu S.L. (1992) *Ekonomyks: Pryntsypy, problemy y polytyka*. v 2 t. ; Per. s anhl. Moscow: Respublyka, 1040 p.
12. Manylich M. I., Myroniuk O.V. *Sobivartist' produktsii: teoretychnyj aspekt*. Available at: http://vvv.nbuv.gov.ua/portal/sots_gum/znpen/2012_8/01SPTA.pdf.
13. Marks K. *Kapytal*. (1988) *Krytyka polytycheskoj ekonomyy. Protsess obrascheniia kapytala*: v 3 t. podred. F. Enhel'sa. M.: Polytyzdat., T. II, kn. 2. 654 s.
14. Napadovska L. V. (2004) *Upravlins'kyj oblik* : pidruchnyk. Kyiv: Knyha. 544 p.
15. Pavlykivska O. I. (2002) *Oblik i audyt vyrobnychkyh vytrat (naprykladi pidpriemstv tsukrovoi promyslovosti)*: dys. kand. ekon. nauk: 08.06.04. Ternopil'. 253 p.
16. *Polozhennia (standart) bukhhalters'koho obliku 16 «Vytraty»*. Available at: <http://buhgalter911.tsom>.
17. Skliarenko V. K. *V chem raznytsa mezhdz zatratamy, raskhodamy y yzderzhkamy*. Available at: http://vvv.elitarium.ru/2007/10/30/zatraty_raskhody_izderzhki.html.
18. Rodina O.V. (2017) *Suchasni pidkhody do vyznachennia sutnosti katehorii «vytraty» Ekonomika i suspilstvo*. Vyp. 9. P. 1181–1186.
19. Skrypnyk M. I. (2009) *Sutnist' vytrat iak ekonomichnoi katehorii*. *Visnyk ZhDTU. Seriia: «Ekonomichni nauky»*. Vyp. 4 (50). P. 159–165.
20. Sopko V. V. (2006) *Bukhhalters'kyj oblik v upravlinni pidpriemstvom* : navch. posib. Kyiv: KNEU. 526 p.
21. Tkachenko N. M. (1997) *Bukhhalters'kyj oblik na pidpriemstvakh z riznymy formamy vlasnosti* : navchal'nyj posibnyk. Kiev: A.S.K. 512 p.
22. Trush V. Ye., Cheban T. M., Stepanovych N. Ya. (2007) *Upravlins'kyj oblik* : navch-metod. Posibnyk, zared. prof. V. Ye. Trusha. Kyiv: Kondor. 296 p.
23. Fandel' H. (2000) *Teoriia vyrobnytstva i vytrat*. Kyiv: Takson. 520 p.
24. KhornhrenCh. T., Foster Dzh. (1995) *Bukhhalterskiy uchet: upravlencheskiy aspekt*. Moscow : Fynansy y statystyka. 416 p. ISBN 5-279-01212-2.
25. Chamberlyn E. (1996) *Teoriia monopolystycheskoj konkurentsyy (Reorientatsiia teoryy stoyimosti)*. Moskva : Ekonomyka. 351 p.
26. Chumachenko M. H., Bielousova I. (2007) *Ekonomichna robota na pidpriemstvi ta P(s)BO 16 «Vytraty»*. *Bukhhalters'kyj oblik i audyt*. № 3. P. 13–16.
27. Entony R., Dzh. Rys (1993) *Uchet: situatsyy y primeryb* podred. A. M. Petrachkova. Moscow : Fynansy y statystyka. 558 p.
28. Chernobryvaia N. A. (2018) *Metodolohycheskye osnovi pryomeneniia poniatyi zatrat, raskhodov, yzderzhok v teoryy y na praktyke*. *Baltyiskyi ekonomycheskyi zhurnal*. № 2. P. 195–206.
29. Farion V. Ya. (2013) *Sutnist vytrat yak ekonomichnoi katehorii*. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky*. Vyp. 1 (49). . 44–47.

Nataliia Pedchenko, Lyudmila Titenko, Alla Milka, Olena Artiukh-Pasiuta, Yuliia Titenko, Higher Educational Establishment of Ukoopspilka «Poltava University of Economics and Trade». The essence and economic content of enterprise expenses: a modern view.

Annotation. The purpose of the article is to form a modern understanding of the essence and economic content of enterprise costs based on an evolutionary approach. **Research methodology.** The article uses such research methods as the method of evolutionary search, method of time differences, logical generalization, scientific abstraction, structural analysis, analytical grouping. **Results.** According to the results of the research, a modern understanding of the essence and economic content of the enterprise expenses was formed on the basis of evolutionary search and the study of time differences. The article proposes a distinction between the concepts of «expenses» and «costs» and

provides the author's interpretation of the category of «enterprise expenses» as the amount of resources used in the process of enterprise activity and reproduced in monetary measure to make profit, as well as increase liabilities to lenders and the budget. The basis of this interpretation is the grouping of scientific approaches by key aspects of their interpretation, namely the definition of the concept of expenses through their identification with the cost price, with costs, with resources through evolution in time dimension. In order to deepen the modern understanding of the essence and economic content of enterprise expenses, the article investigates the differences between the concepts of «expenses» and individual types of costs, based on different classification features. It is proved that enterprise management and its performance depends on the peculiarities of managing both expenses in general and its individual components. **Practical significance of the research results.** The results of the study will improve the quality of enterprise management based on an effective policy of forming its income, expenses and profits.

Keywords: essence, economic content, expenses, costs, resources, enterprise, evolution of the views, modern approach, classification.